

База доказа о ефектима целоживотног вођења
ВОДИЧ КРОЗ КЉУЧНЕ НАЛАЗЕ ЗА ДЕЛОТВОРНУ ПОЛИТИКУ И ПРАКСУ
ПРОШИРЕНИ ПРЕГЛЕД

**EUROPEAN LIFELONG
GUIDANCE POLICY
NETWORK**

База доказа о ефектима целоживотног вођења
ВОДИЧ КРОЗ КЉУЧНЕ НАЛАЗЕ ЗА ДЕЛОТВОРНУ
ПОЛИТИКУ И ПРАКСУ

ПРОШИРЕНИ ПРЕГЛЕД

ЕВРОПСКА МРЕЖА ПОЛИТИКЕ ЦЕЛОЖИВОТНОГ ВОЂЕЊА

Ово је проширени преглед Водича кроз доказе о ефектима целоживотног вођења, чију је израду иницирала Европска мрежа политике целоживотног вођења (ELGPN), мрежа држава чланица која се финансира из Програма за целоживотно учење. У Водичу су изнети ставови аутора, које је одобрио ELGPN, и не представљају нужно службени став Европске комисије или било које особе која делује у име Комисије.

Водич је припремио професор Тристрам Хули (Tristram Hooley), са Универзитета Дерби, Уједињено Краљевство, уз подршку чланова и партнера ELGPN-а, Међународног центра за развој каријере и јавну политику (ICCDPP) и Међународног удружења за образовно и професионално вођење (IAEVG).

©Европска мрежа политике целоживотног вођења (ELGPN)

Координатор за период 2013–2014:

Универзитет Јиваскила, Финска

Фински институт за истраживања у образовању (FIER)

<http://elgpn.eu>

elgpn@juu.fi

Дизајн насловне стране и графички дизајн: Марти Минкинен (Martti Minkkinen), Фински институт за истраживања у образовању (FIER)

Изглед: Тајтопалвелу Иливето Ој (Taittopalvelu Yliveto Oy)

Превод на српски у издању Euroguidance центра у Републици Србији, 2015.

ISBN 978-951-39-5835-0 (штампана верзија на енглеском језику)

ISBN 978-951-39-5836-7 (pdf на енглеском језику)

Проширени преглед

Увод

Савет Европске уније позива државе чланице да... појачају улогу целоживотног вођења у оквиру националних стратегија за целоживотно учење, у складу са Лисабонском стратегијом и Стратешким оквиром за европску сарадњу у области образовања и обука.¹

Европа доживљава брзе економске и демографске промене, које за владе европских земаља представљају значајне изазове у доношењу политика. По свој прилици, кључни фокус јавних политика у догледној будућности биће како да се одговори на те изазове и како да се обезбеди да појединци преброде времена великих промена.

У Резолуцији Савета Европске уније наводи се да се услугама целоживотног вођења обезбеђују алати јавних политика којима се може одговорити на те изазове. Целоживотно вођење се одређује као:

стални процес којим се омогућава да грађани свих животних доба и у сваком тренутку живота идентификују своје капацитете, компетенције и интересовања, да доносе одлуке које се односе на образовање, обуке и занимање, као и да управљају својим индивидуалним животним путањама у учењу, раду и другим оквирима у којима се ти капацитети и компетенције уче и/или користе. Вођење обухвата спектар индивидуалних и групних активности које се односе на пружање информација, саветовање, процену компетенција, подршку и подучавање у вештинама доношења одлука и управљања каријером.²

¹ Council of the European Union (2008). Council Resolution on better integrating lifelong guidance into lifelong learning strategies. 2905th Education, Youth and Culture Council meeting Brussels, 21 November. [Савет Европске уније (2008). Резолуција Савета о бољој интеграцији смерница за целоживотно вођење у стратегије за целоживотно учење. Састанак Савета бр. 2905, образовање, млади и култура, у Бриселу, 21. новембра] Доступно на http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/educ/104236.pdf [приступљено 27. јануара 2014]. Резолуцијом су потврђене дефиниције које су састављене у ранијој резолуцији из 2004. године.

ELGPN је израдио и пакет ресурса за европске доносиоце политика у којем се објашњавају кључне карактеристике система политике целоживотног

² *Ibid.*

вођења³. Пакет садржи Оквир квалитета и заснованости на доказима (QAE) који идентификује многе кључне елементе које би требало уградити у националне системе како би се подржало пружање квалитетних услуга и прикупљање података о њиховим ефектима.

За делотворно креирање политике кључно је разумевање доказа који показују значај целоживотног вођења. Такви показатељи могу да подрже развој делотворних политика и да осигурају њихову успешну примену. У овом водичу изложен је преглед тих доказа за доносиоце политика. Више појединости, укључујући детаљан списак релевантне литературе, може се наћи у интегралној верзији овог водича.

Целоживотно вођење и јавна политика

Целоживотно вођење је међусекторска активност која доприноси широком спектру различитих циљева политике. Обухвата интервенције које помажу појединцу да управља напредовањем у животу, учењу и раду. Иако су активности вођења првенствено усредсређене на појединца, оне имају позитиван утицај и на организације, области и регионе, читаве државе и Европску унију у целини.

Кључне области јавне политике, којима целоживотно вођење доприноси, обухватају:

- економски развој,
- ефикасно улагање у образовање и обуке,
- европску мобилност у учењу и раду,
- ефикасност тржишта рада,
- целоживотно учење,
- друштвену једнакост,
- друштвену инклузију,
- запошљавање младих,
- активно старење.

Делотворно каријерно вођење оспособљава појединце да остваре своје потенцијале и подржава их у превазилажењу личних, друштвених и економских препрека за напредак. Вођење помаже појединцима да нађу свој пут кроз комплексне системе учења и тржишта рада и активно укључује оне који нису успели да успешно пређу из једног система у други или су постали друштвено неактивни.

Јединствена вредност целоживотног вођења је у томе што је то активност која се протеже кроз више сектора која може да подстакне кохерентност појединаца док се укључују у мноштво различитих система. Целоживотно вођење подржава транзиције између тих система, укључујући прелазе између света учења и света рада, који могу да буду прилично изазовни за појединца. Због тога је вођење значајно у школама, стручном образовању и обукама, образовању одраслих и високом образовању, за незапослене раднике и оне који раде, као и за раднике који се селе из земље у земљу или су пред пензијом. У контексту актуелних европских политика, вођење може да помогне у достизању циљева *Европе 2020* у областима образовања, запошљавања, сиромаштва и искључености из друштва.

Имајући у виду важност целоживотног вођења у широком спектру наведених области политике, веома је важно да се интервенције заснивају на најбољим доступним доказима и да се делотворност тих интервенција редовно процењује. ELGPN је развио и приступ за обезбеђење квалитета и заснованост на доказима у овој области – оквир QAE. Овај водич се заснива на том оквиру и сажима постојеће доказе на том пољу.

Утицај целоживотног вођења

Постоји обимна база истраживања о целоживотном вођењу у којима је наглашено више нивоа утицаја. Уочено је да постоји много корисника целоживотног вођења, укључујући појединце, њихове породице и заједнице у којима живе, организације у којима студирају и раде, као и друштво у целини. Описане су

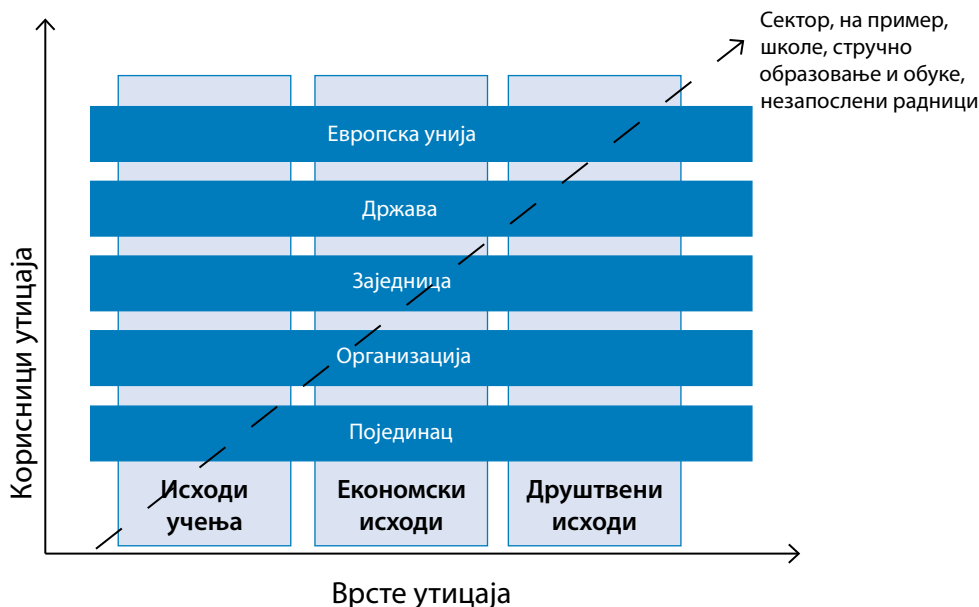
³ European Lifelong Guidance Policy Network (2012). *Lifelong Guidance Policy Development: A European resource kit*. Jyväskylä, Finland: ELGPN. [Европска мрежа политике целоживотног вођења (2012) *Развој политике целоживотног вођења: европски пакет ресурса*, Јиваскила, Финска: ELGPN.]

кључне области на које целоживотно вођење утиче, а то су:

- исходи образовања,
- економски исходи и исходи запошљавања и
- друштвени исходи.

Вођење утиче на многе различите области на различите начине и од њега користи имају различити

корисници. У следећој табели приказан је начин на који сви они међусобно делују и ослањају се једни на друге, у свим секторима у којима вођење постоји. Тако, на пример, коришћењем услуга вођења незапослени радник може да добије подршку да унапреди своје образовање, да се поново ангажује на тржишту рада и да постане више друштвено укључен. Такве утицаје осећа појединац, али се добробит види и на ширем политичком и економском нивоу.

Слика: Врсте утицаја и корисници утицаја⁴

Докази подржавају употребу целоживотног вођења у многим различитим секторима и показују утицај вођења у релевантним областима политике.

Вођење се често одиграва у систему образовања. У следећој табели су укратко представљени кључни

утицаји на вођење у сваком од сектора, који су уочени у истраживањима. Истакнута су и кључна питања политике, којима се активности вођења баве у оквиру сваког сектора.

⁴ Слика 2 је даља разрада модела израђеног у оквиру ELPGN-а 2011–2012. године. Borbély-Pecze, T. B. (2011). *Review of the working methodology and the content of the ELGPN WP4 2011-12*. Presentation at ELGPN WP4 field visit, Tallinn, Estonia, 23 May. [Борбели-Пеце, Т.Б. (2011). Преглед радне методологије и садржаја ЕЛГПН РГ4 2011-12. Презентација ЕЛГПН РГ4 у току теренске посете, Талин, Естонија, 23. мај]

Вођење у целоживотном учењу		
Кључни утицаји примећени у истраживањима	Кључна питања политике која се разматрају	Релевантне политике ЕУ
Каријерно вођење на школском нивоу доприноси већем ангажовању и успеху ученика у школи, тако што им објашњава како су школски предмети повезани са приликама које ће имати у будућности и подржава прелаз из школе пружањем информација и вештина на којима се заснива добро доношење одлука, чиме се ученицима помаже да остваре успешне животе и каријере.	Укључивање и учешће у школи Постигнуће ученика Успешан прелаз ка даљем учењу и раду – спречавање незапослености	Резолуција Савета о целоживотном вођењу Циљ <i>ЕУ 2020</i> : смањење стопе одустајања од школовања на нивоу нижи од 10% Европска стратегија образовања <i>Rethinking Education</i>
Каријерно вођење у стручном образовању помаже поједницима да увиде могућност и вредност опција стручног образовања и помаже онима који су у стручном образовању да на најбољи начин искористе своје вештине и знања.	Јачање базе вештина Употреба вештина Успешан прелаз на посао – напредовање ка даљем учењу – спречавање незапослености	Резолуција Савета о целоживотном вођењу Циљ <i>ЕУ 2020</i> : смањење стопе одустајања од школовања на нивоу нижи од 10% Европска стратегија образовања <i>Rethinking Education</i>
Каријерно вођење у високом образовању подржава доношење добрих одлука у вези са каријером и делотворан прелазак на тржиште рада, помажући да се осигура да студенти који су завршили студије добро искористе своје знање и вештине.	Употреба вештина Успешан прелаз на посао – спречавање незапослености	Резолуција Савета о целоживотном вођењу Циљ <i>ЕУ 2020</i> : да најмање 40% популације старости од 30 до 34 године заврши високо образовање
Каријерно вођење у образовању одраслих помаже одраслима да размотре повратак образовању, да унапреде вештине и запошљивост и на делотворан начин користе вештине на тржишту рада.	Целоживотно учење Јачање базе вештина Друштвена и образовна инклузија	Резолуција Савета о целоживотном вођењу Циљ <i>ЕУ 2020</i> : да најмање 40% популације старости од 30 до 34 године заврши високо образовање Резолуција Савета о обновљеном европском плану за образовање одраслих Образовање и обуке 2020 – да целоживотно учење и мобилност постану стварност

Целоживотно вођење игра важну улогу и на тржишту рада. У следећој табели истакнуте су кључне области активности и кључна питања политике која се разматрају.

Вођење на тржишту рада		
Кључни утицаји примећени у истраживању	Кључна питања политике која се разматрају	Релевантне политике ЕУ
Каријерно вођење се често користи као начин да незапослени одрасли буду активни на тржишту рада. Самим тим, оно представља кључни део активних мера тржишта рада. Докази наводе да је, у границама шире ситуације на тржишту рада, каријерно вођење делотворно у поновном укључивању незапослених у свет рада.	Активне мере тржишта рада Социјална инклузија и једнакост Сиромаштво	Циљ ЕУ 2020: да 75% популације старости од 20 до 64 године буде запослено Циљ ЕУ 2020: да број људи који живе у сиромаштву, или су искључени из друштва, или су изложени ризику да припадају тим категоријама буде смањен за најмање 20 милиона
Вођење је важна помоћ појединцима у управљању повратком на тржиште рада након периода повреде, болести, бриге о другима или других врста прекида каријере.	Флексибилно тржиште рада	Образовање и обуке 2020 – да целоживотно учење и мобилност постану стварност
Вођење је корисно младим људима који нису остварили успешан прелазак на тржиште рада. То може да буде делотворна стратегија, нарочито када је могуће развити приступе који препознају различитост у популацији младих и који теже да предупреду неуспешне транзиције и/или да управљају њима.	Активна политика тржишта рада Запошљавање младих	Циљ ЕУ 2020: да 75% популације старости од 20 до 64 године буде запослено Циљ ЕУ 2020: да број људи који живе у сиромаштву, или су искључени из друштва, или су изложени ризику да припадају тим категоријама буде смањен за најмање 20 милиона Гаранција за младе
Вођење за запослена лица може да се одвија на радном месту или ван њега. Користи од њега имају и појединац и послодавац. Економске користи подразумевају веће задовољство и ангажовање запосленог, као и подршку процесима преноса знања и кохезије.	Употреба вештина Управљање талентима Ангажовање и задржавање запосленог Флексибилна сигурност (флексибилност, енгл. <i>flexicurity</i>)	Агенда за нове вештине и послове
Вођење подржава мобилност радника у њиховој матичној држави и у држави која им је домаћин. Помаже људима да разумеју могућности и процесе мобилности, да се преоријентишу и да постану продуктивни када се преселе.	Мобилност Употреба вештина	Образовање и обуке 2020 – да целоживотно учење и мобилност постану стварност
Вођење подржава старије раднике да се укључе у учење и активно управљају својим организованим одласком у пензију.	Активно старење Употреба вештина	Активно старење и солидарност међу генерацијама

Осигурање делотворности услуга

У доказима се наводе многе кључне карактеристике делотворних политика и праксе целоживотног вођења. У истраживањима се нарочито наводи да услуге вођења имају велики утицај и да је за њих карактеристично:

- да су усредсређене на појединца;
- да подржавају учење и напредовање;
- да имају механизме за обезбеђивање квалитета.

Ти елементи могу да се развијају у виду десет принципа заснованих на доказима, за осмишљавање и развој услуга.

Десет принципа заснованости на доказима, за осмишљавање услуга целоживотног вођења

Усредсређеност на појединца	Подршка процесу учења и напредовању	Обезбеђење квалитета
1) Целоживотно вођење је најделотворније када је заиста целоживотно и прогесивно.	4) Целоживотно вођење није само једна интервенција, већ више њих, и најделотворније је у комбинацији са многим другим интервенцијама.	8) За успех целоживотног вођења веома су важне вештине, обуке и расположивост професионалаца који пружају те услуге.
2) Целоживотно вођење је најделотворније када је смислено повезано са ширим искуством и животима појединца који у њему учествују.	5) Кључни циљ програма целоживотног вођења треба да буде стицање вештина за управљање каријером.	9) Целоживотно вођење зависи од доступности квалитетних информација о каријери.
3) Целоживотно вођење је наделотворније када може да препозна различитост појединца и да пружи услуге у складу са потребама појединца.	6) Целоживотно вођење треба да има холистички приступ и да буде добро интегрисано у друге услуге подршке.	10) Целоживотно вођење треба да има механизме за обезбеђење квалитета и да буде редовно процењивано како би се осигурала његова делотворност и подржало стално побољшавање.
	7) Целоживотно вођење треба да укључи послодавце и запослене, као и да обезбеди активна искуства упознавања са радним местима.	

Импликације на политку и праксу

Овај преглед базе доказа о ефектима целоживотног вођења показује да постоје јасне и опипљиве користи од целоживотног вођења. Такве користи се најчешће примећују у виду утицаја на појединца. Међутим, постоји и значајан опус истраживања који се односи на користи које доноси целоживотно вођење из перспективе јавне политике и економског развоја.

У претходном одељку су поменуте многе директне импликације које та истраживања имају на процес осмишљавања и пружања услуга вођења. Постоје још три опште импликације на доносиоце политика.

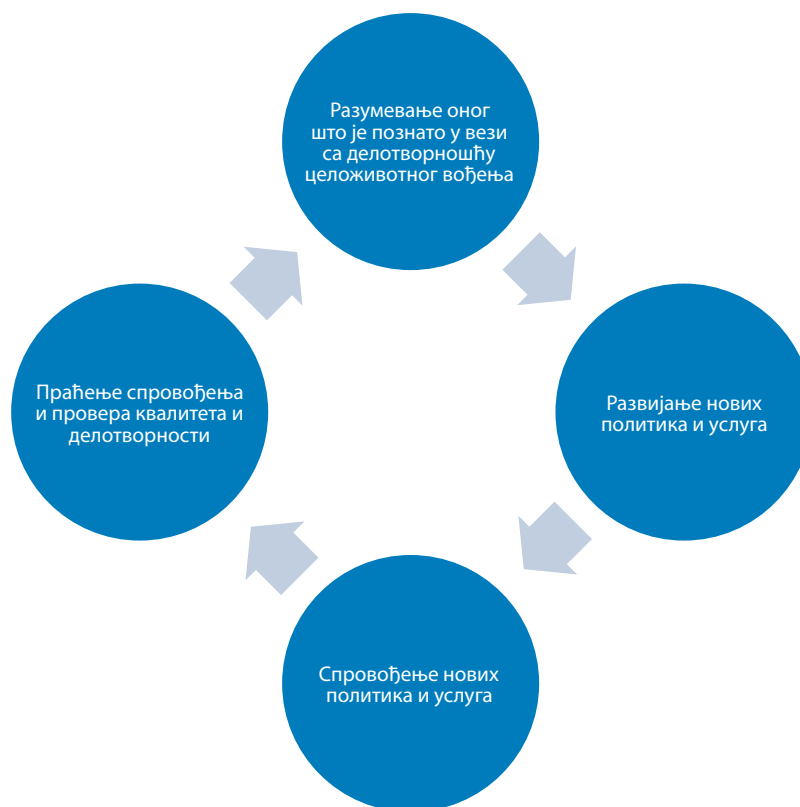
Признавање снаге заснованости на доказима

Постоји опширна истраживачка литература у којој су приказани ефекти целоживотног вођења. Та литература је међусекторска, обухвата студије из многих држава и користи мноштво различитих метода. Због тога у тој бази доказа о ефектима целоживотног

вођења постоји значајан број елемената који доносиоцима политика могу служити као полазиште у процесу развоја политика целоживотног вођења. Такви докази истовремено пружају уверење о делотворности целоживотног вођења, с једне стране, и пружају моделе најбоље праксе који могу да послуже као основа за развој сопствених модела када се примењују интервенције, с друге стране.

Посвећеност циклусу развоја политика целоживотног вођења

Треба бити посвећен сталном унапређењу базе доказа о ефектима целоживотног вођења. Делотворно креирање политика у тој области може да се разуме као циклус развоја политика који обухвата: разумевање доказа о ефектима вођења, развијање и спровођење нових политика и интервенција и праћење њихове делотворности.

Циклус развоја политика целоживотног вођења

У развијању базе доказа о ефектима целоживотног вођења, треба уложити напоре да се ојача општи квалитет доказа, тиме што ће се посветити посебна пажња областима у којима постоје слабости и повећати ниво методолошке софистицираности. То би могло да обухвати: развој нових метаанализа, истраживања на насумично одабраним узорцима да би се проверили добијени резултати, лонгитудиналне студије, употребу нових технологија и даље економско моделовање и економетријску анализу вредности утицаја.

Успостављање делотворних система квалитета и процеса обезбеђења квалитета

За базу доказа о ефектима целоживотног вођења важан је процес остваривања квалитета како би се осигурало делотворно целоживотно вођење. ELGPN-ов Оквир обезбеђења квалитета и заснованости на доказима пружа успостављен међудржавни оквир који може да се користи за унапређење приступа квалитету и побољшавање квалитета прикупљених доказа о ефектима целоживотног вођења.

EUROPEAN LIFELONG GUIDANCE POLICY NETWORK (ELGPN) aims to assist the European Union Member States (and the neighbouring countries eligible for the Erasmus+ Programme) and the European Commission in developing European co-operation on lifelong guidance in both the education and the employment sectors. The purpose of the Network is to promote co-operation and systems development at member-country level in implementing the priorities identified in EU 2020 strategies and EU Resolutions on Lifelong Guidance (2004; 2008). The Network was established in 2007 by the Member States; the Commission has supported its activities under the Lifelong Learning Programme and the Erasmus+ Programme.

ОВО ЈЕ ПРОШИРЕНИ ПРЕГЛЕД ELGPN-овог Водича кроз доказе о ефектима целоживотног вођења. Сврха водича је да представи постојећу међународну базу истраживања о утицају целоживотног вођења, укључујући његове образовне исходе, економске исходе, исходе који се односе на запошљавање и друштвене исходе. Водич је за ELGPN припремио професор Тристрам Хули (Tristram Hooley) из Међународног центра за студије вођења, са Универзитета Дерби из Уједињеног Краљевства. Водич је заснован на раду Европске мреже политике целоживотног вођења (ELGPN) у периоду 2008–2014, укључујући Оквир обезбеђења квалитета и заснованости на доказима (QAE), који доносиоци политика могу да користе у развоју система са циљем обезбеђења квалитета и заснованости политика на доказима о ефектима целоживотног вођења. Водич је скраћени преглед постојећих показатеља о утицају. У њему се наводи да је вођење најделотворније када се разуме као целоживотни систем и да креатори политика треба да наставе да унапређују базу доказа како би се осигурало да се политике заснивају на најбољим доступним подацима о ефектима целоживотног вођења. Интегрална верзија водича доступна је у штампаној и електронској верзији на веб-страни ELGPN-a.

ELGPN је значајан за развој националне политике целоживотног вођења у Европи. Тренутно броји 31 државу чланицу (AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, EL, ES, FI, FR, HR, HU, IE, IS, IT, LV, LT, LU, MT, NL, NO, PL, PT, RO, SE, SI, SK, TR, UK) и једну додатну државу чланицу која учествује као посматрач (CH). Државе учеснице именују своје представнике у ELGPN-у и подстичу владине и не-владине представнике да се укључе. Као мрежа коју покрећу државе чланице, ELGPN представља иновативни облик „отвореног метода координације” у Европској унији.